

nem tudok, amilyenel a tömeg énekelt. Utolsó alkalommal hirtelen eszembe jutott M., az énekek német nyelven hangzanak, megszólalna-e velünk. Összeérne-e értőn a tekintetünk? Akinek történetünket először elmondtam, akkor még hozzátett válaszához egy mondatot, amíg az emberi jóról való találkozásunkról beszélt. „Miért kerülgessem, arra a pillanatra legalább vétlen önmagunkkal találkozunk.”

KARÁTSZON GÁBOR
író, festő

Vékony fal, semmi más?

Emlék, egy régi decemberi este

Hogy Isten valóban ott áll-e mindig a küszöbön, vagy éppen csak a fal másik oldalán, kérdezni lehet, tudni nem; én legalábbis nem tudom; de vannak az életünknek olyan pillanatai, amikor hirtelen, egész közlőrl, majdnem megmutatkozik.

1956 novemberében vagy decemberében, nem tudom már (nem laktam otthon, bújkáltam éppen), bizonyos estén, váratlanul, még utoljára valamely lehetőség adódott, hogy elhagyhatnám az országot. Nemcsak, hogy bizonyos voltam abban, börtönbe kerülök majd (ami így is lett), attól is félttem, fölakasztanak ('57 nyarán, a Fő utcán, néhány hónapig úgy tetszett, ebben is volt valami, de ebből aztán semmi se lett, megúsztam másfél évvel), s így megfontolandónak látszott a dolog: teherautóval, Jugoszlávián keresztül. Reggelre kellett döntenem; de én nem tudtam és nem is akartam dönteni.

Általában a döntésektől egész életemben viszolyogtam.

Maradni félttem, menni nem akartam; ha már az ember belement a forradalomba (hogyan mentem volna bele, ilyen lehetőség aligha adódik kétszer az ember életében), nem iszkolhat el csak úgy, ha aztán leverik a forradalmat (ami, végül is, előrelátható volt).

Ma már, negyvennégy évvel később, amikor mintha tudtam volna, mi lett ennek a történetnek a vége (pedig a végét ma sem tudhatom), nem látszik olyan tragikusnak a dilemma; akkor azonban, azon az estén, a feszültség bennem, fél órába sem tellett, szinte elviselhetetlenné fokozódott.

Akartam valamit tenni persze, egészen elviselhetetlen ne legyen; de ez a valami a döntés (hisz éppen arra voltam képtelen) nem lehetett.

Imádkozni kezdtem; mutassa meg nekem Isten, mit tegyek.

Mire egy fal képzete jelent meg előttem. Vékony, viaszból föl rakott fal, de egy egész szobáé; szabálytalan, repedésekkel, dudorokkal; mint gyermekkorában gyurmázott az ember rossz minőség-

gű gyertyaviaszból ezt-azt, de nem egy ekkora falat! — Mind-össze ez a fal választ el Istentől engem.

Ha megölnék, nem más történik, átütik ezt az amúgy is alig létező falat. Valami jó történik velem akkor.

És nyomban és teljesen megnyugodtam. Ha ez a helyzet, márpedig látom, ez a helyzet, értelmetlenség volna akkor a Földön ide-oda cikáznom. Tulajdonképpen mintha biztonságban volnék.

Maradt ugyan bennem némi bizonytalanság, nem kényelem-szeretetem hozta-e létre bennem ezt a képzetet (nem mintha annyira kényelmes volna a börtön, de ragaszkodtam magyarországi körülményeimhez); dehát azt is beláttam, nem firtathatom tovább a kérdést. Mégsem kérdezhetem meg Istent:

Amit most tetszett mondani, komolyan tetszett gondolni azt?

Lehet, nem vagyok elég *mély* vagy elég *éles* vagy *önmagam számára áttekinthető*, ilyen kérdések föltevésére, de ezen most már nem segíthetek. Elhangzott a kérdés, megjelent a válasz (nem szó, hanem kép, és ez is jellemző talán rám); a pillanat, ahogy jött, elszaladt; az elkövetkező évtizedekre (a börtön után jött csak az igazi feketeleves) bőven elegendőnek bizonyult.

Sok minden más is köt ehhez az országhoz, ehhez a földhöz, azon az esti pillanaton túl; az, amit akkor megtanultam, világi értelemben bizonyos *negatív* hazaszeretetet volt (hogy a teológiából és misztikából kölcsönzött szóval éljek); egy másféle térre vonatkozott, mint a nyilvánvaló világi tér (ha van ilyen, egyáltalán, világi tér, magában véve, s nem ama másik által létezik — hagyjuk most a spekulációt). Nem azért maradok itt, mintha annyira jó volna itt nekem (ugyan mi volna itt annyira jó), hanem, mert elmenvén megtagadnám, ami az élet értelmét teszi.

Mi mindent kell majd veszítenem azokban a pártállami évtizedekben, amihez ragaszkodtam volna valóban, egyáltalán, hogy *évtizedek* lesznek, akkor persze nem láttam előre, de talán nem is érdekelt volna az sem; kértem szállásadóimtól egy almát, gyönyörű piros alma volt, és roppant elégedetten elfogyasztottam.

Megnyílás vagy más: az utak sokfélesége

KISS JENŐ
nyelvész

Ahogy az elme a kisgyermekben nyiladozni kezd, ahogy a gyermek számára a világ kitérül, ahogy egyre többet birtokba veszünk környezetünk természeti, társadalmi és szellemi világából, úgy válik bonyolultabbá, egyszersmind azonban egyszerűbbé is életünk.